

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

Батан Ю. Д.

*студент 3-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
та юридичної журналістики Національного університету
«Одеська юридична академія»*

НОВІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА СВОБОДУ ОБ'ЄДНАННЯ ЗА ЗАКОНОМ «ПРО ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ»

Відповідно до статті 36 Конституції України, громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів. На момент ухвалення Основного Закону єдиним спеціальним законом, що регулював право на свободу об'єднання, був Закон України «Про об'єднання громадян», ухвалений 1992 року. Цей закон поділяв усі об'єднання громадян на політичні партії та громадські організації. На той час вже існував Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» (1991), згодом було ухвалено ще кілька законів: «Про благодійництво та благодійні організації» (1997, нині чинний Закон України 2012 року «Про благодійну діяльність та благодійні організації»), «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1998), «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (1999), «Про політичні партії в Україні» (2001), що детальніше регулювали відповідні види об'єднань громадян, і таким чином значна частина Закону «Про об'єднання громадян» стала не зовсім актуальною.

22 березня 2012 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про громадські об'єднання», який було введено в дію 1 січня 2013 року одночасно зі втратою чинності Закону України «Про об'єднання громадян».

Однією із основних відмінностей нового Закону є нормативне (раніше при ухваленні вищезгаданих конкретніших Законів не

скасовувалися норми Закону «Про об'єднання громадян», у зв'язку з чим існували колізії) зазначення, що норми нового Закону не стосуються політичних партій, релігійних організацій, саморегульованих організацій тощо.

Закон України «Про об'єднання громадян» визначає об'єднання громадян як «добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів». Однією з основних новел є надання можливості виступати засновниками громадських об'єднань юридичним особам приватного права — так зване вторинне право на свободу об'єднання (через створення інших юридичних осіб та колективне членство). Це відповідає європейським тенденціям і є кроком до гармонізації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС. Таким чином, «юридичні особи приватного права» — не тільки інші громадські об'єднання, але й господарські товариства, кооперативи тощо, — можуть брати участь в об'єднаннях громадян.

Відповідно до нового Закону, громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка. Громадська організація — це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи, а громадська спілка — це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи.

Щодо інших змін, то відповідно до ч. 3 статті 7 нового Закону засновниками громадського об'єднання можуть бути 2 особи, коли раніше була вимога про те, що мінімальна кількість засновників громадської організації — 3 особи.

На відміну від статті 13 Закону «Про об'єднання громадян» 1992 року, стаття 11 новоухваленого Закону розширює перелік відомостей, які повинні бути включені до статуту.

Стаття 16 Закону «Про об'єднання громадян» 1992 року встановлювала як підставу для відмови у реєстрації об'єднанню громадян, суперечність назви чи статутного або інших документів вимогам законодавства України. Натомість, у ч. 10 ст. 12 Закону нормотворцем встановлено чіткий та вичерпний перелік підстав для відмови у реєстрації громадського об'єднання.

Відзначено науковцями як позитивне положення ст. 21 Закону («Права громадських об'єднань»), яким передбачено право громадських об'єднань звертатися до органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб з пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами, що відповідає ст. 40 Конституції України.

Новим Законом передбачено й деякі інші нововведення: знижено вік для засновників молодіжної громадської організації – з 15 років (Закон 1992 року) до 14 років; за громадськими об'єднаннями зі статусом юридичної особи закріплено право на здійснення підприємницької діяльності; детальніше врегульовано порядок утворення громадської організації, встановлено вимоги до протоколу установчих зборів; детальніше врегульовано процедуру реєстрації громадських організацій та відмови у такій, зокрема встановлено на нормативному рівні строк розгляду документів для реєстрації (7 днів).

Щодо неоднозначних вимог нового Закону, то, по-перше, відповідно до ч. 3. ст. 2 Закону «особливості регулювання суспільних відносин у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення окремих видів громадських об'єднань можуть визначатися іншими законами». За такого формулювання не зрозуміло, чи поширюватиметься новоприйнятий закон на ці організації, чи їх діяльність буде регулюватися лише діючими спеціальними законами. По-друге, у Законі відсутня норма про класифікацію статусу громадського об'єднання: всеукраїнський, місцевий та міжнародний. Закон визначає можливість існування громадських об'єднань з «дитячим», «молодіжним» і «всеукраїнським» статусом, але значення всеукраїнського статусу суттєво відрізняється від попереднього. Підтвердження всеукраїнського статусу громадського об'єднання і відмова від такого статусу відтепер є добровільними. Діяльність громадського об'єднання в будь-якому випадку може поширюватися на всю територію України. Новий закон усуває обов'язковий поділ об'єднань громадян за територіальним статусом усередині країни, який характерний тільки для країн пострадянського простору. Європейські закони (наприклад, Чехії, Естонії) виділяють тільки міжнародні об'єднання. Територіальний статус і поширення діяльності інших організацій всередині країни не визначаються і не обмежуються.

Підсумовуючи, можна говорити про вдосконалення нормативно-правового регулювання створення та діяльності громадських організацій в Україні у зв'язку з ухваленням нового Закону України «Про громадські об'єднання», що є позитивним кроком на шляху до розвитку громадянського суспільства в нашій державі.

Васильєв В.В.

*студент 2-го курсу відділення загальної юридичної підготовки
Академії адвокатури України*

ДЕЯКІ КРОКИ ДО ЗМІЦНЕННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Конституція України проголошує, що наша держава є соціальною, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Саме тому, інститут адвокатури в Україні з перших днів проголошення незалежності відіграє важливу роль у забезпеченні і ефективній реалізації захисту прав людини.

Прийняття Закону України «Про адвокатуру» у 1992 році стало важливим кроком на шляху розбудови правової держави. На той час, закон був досить прогресивним, він закріпив засади незалежності адвокатури та її основоположні принципи функціонування. Але час не стоїть на місці, все змінюється, а тому старий закон вже не відповідав повною мірою потребам суспільства і, в перспективі, міг призвести до певних негативних наслідків. Разом з цим, подальше існування інституту адвокатури в Україні було неможливе без створення єдиної професійної організації, в рамках якої забезпечувалось неухильне дотримання адвокатами корпоративних правил та високих стандартів адвокатської діяльності.

Слід сказати, що необхідність змін визріла не лише під тиском зовнішньополітичних обставин, а й в середині українського суспільства та адвокатської спільноти. Метою створення нового закону став процес докорінного реформування засад діяльності адвокатури, зростання фахового правозахисного потенціалу тощо. Важливо, що новий закон, серед інших, визначив критерії та види надання кваліфікованої безоплатної правової допомоги для соціально-вразливих верств населення.